

УДК 378.147:811'243:614.8(477)"364"

DOI 10.32453/pedzbirnyk.v46i3.2221

ISSN (Online): 2617-8230

Лариса РУДЕНКО

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри практичної психології та педагогіки,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів, Україна

ORCID ID 0000-0003-1351-4433

lararudenko@gmail.com

Наталія ІВАНИШИН

старша викладачка кафедри іноземних мов та перекладознавства,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів, Україна

ORCID ID 0000-0003-3297-9367

lozynska29@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Глобальні безпекові виклики та повномасштабна війна в Україні зумовлюють нагальну потребу в трансформації системи підготовки фахівців цивільного захисту та посиленні їхньої іншомовної комунікації. Інтеграція України до Механізму цивільного захисту ЄС перетворює іноземну мову на стратегічний інструмент оперативної сумісності. Метою статті є порівняльний аналіз мовної політики, організаційних моделей та інноваційних технологій професійної іншомовної підготовки фахівців цивільного захисту в Естонській Рес-

© Руденко Л., Іванишин Н.

публіці та Республіці Польща для адаптації їхнього передового досвіду в Україні. Для досягнення поставленої мети використано такі методи: порівняльно-педагогічний, системний, структурно-функціональний аналіз, а також контент-аналіз нормативно-правових документів і чинних освітніх програм. Результати дослідження свідчать, що передовий європейський досвід спирається на дві провідні дієві моделі. Установлено, що естонська організаційна модель (на базі Академії внутрішньої безпеки) забезпечує високу ефективність інтеграції іноземної мови через предметно-мовне інтегроване навчання (CLIL), тандем-метод та використання англійської як засобу викладання фахових дисциплін (EMI) із залученням цифрових віртуальних 3D-симуляторів. Водночас польська модель (на прикладі Головної школи пожежної служби) фокусується на інтенсивному вивченні професійно орієнтованої англійської мови (ESP) загальним обсягом до 240 академічних годин із чітким виходом на цільовий рівень B2+. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному порівнянні європейських моделей професійної іншомовної підготовки в секторі безпеки та обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов їхньої адаптації до потреб вітчизняних закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в період воєнного стану. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій під час оновлення освітньо-професійних програм, створення спеціалізованих мовних навчально-методичних центрів та вдосконалення професійних комунікативних компетентностей майбутніх рятувальників. Зроблено висновок, що модернізація іншомовної підготовки за умови її системного та педагогічно обґрунтованого впровадження є критично важливою умовою формування психологічної і практичної готовності офіцерів цивільного захисту до дій у складі багатонаціональних місій ЄС і НАТО, а також дієвим інструментом захисту від гібридних інформаційних атак.

Ключові слова: заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання; фахівці цивільного захисту; професійна підготовка; іншомовна підготовка; воєнний стан; Польща; Естонія; Україна.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Війна як чинник системної загрози людському життю та інфраструктурі вимагає переосмислення ролі цивільного захисту в забезпеченні національної безпеки. Відтак особливої актуальності набуває професійна підготовка фахівців цивільного захисту, які мають опановувати передовий досвід для того, щоб ефективно реагувати на ризики, спричинені бойовими діями, руйнуванням інфраструктури, радіаційними та хімічними загрозами.

Українська система підготовки кадрів у сфері цивільного захисту (далі – ЦЗ) представлена низкою закладів вищої освіти (далі – ЗВО) із специфічними умовами навчання: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (далі – ЛДУБЖД), Національний університет цивільного захисту України (НУЦЗУ), м. Харків, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України (далі – ЧІПБ) та Інститутом державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту (далі – ІДУ НД ЦЗ), м. Київ. Стандартні програми професійної підготовки фахівців цивільного захисту до 2022 року передбачали переважно мирний контекст: ліквідація наслідків аварій, стихійних лих, техногенних катастроф. Після початку повномасштабної агресії було вжито низку заходів щодо адаптації освітнього процесу до умов воєнного стану: впровадження модулів з евакуації населення під час обстрілів; тренінги з домедичної допомоги в бойових умовах; підготовка до роботи в умовах мінної небезпеки; цифровізація процесів реагування тощо.

Окремої уваги потребує іншомовна складова професійної підготовки фахівців цивільного захисту. Повномасштабна війна актуалізувала не лише потребу в технічних навичках, а й в ефективній комунікації з міжнародними партнерами та іноземними донорами. Українські фахівці дедалі частіше співпрацюють з представниками міжнародних організацій, беруть участь у спільних навчаннях, реалізують транскордонні гуманітарні місії. У воєнних умовах англійська мова виступає як інструмент зовнішньої координації, міжнародної комунікації та публічної дипломатії у сфері цивільного захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації освітнього процесу у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання в період воєнного стану детально розкрито у дослідженнях Р. Гуревича, М. Ковалю, М. Кусій, А. Литвина, Н. Опушко та ін. (Gurevych et al., 2025). На основі синтезу глобальних практик та унікального вітчизняного досвіду автори обґрунтовують оригінальну модель безпечного навчання, спрямовану на поєднання фізичного захисту учасників освітнього процесу із забезпеченням високої якості підготовки кадрів для сектору безпеки та оборони.

Вагомий внесок у дослідження впровадження інновацій в освіті за кордоном та професійної підготовки фахівців (зокрема сектору безпеки) у країнах ЄС зробили вітчизняні вчені: А. Балендр (2020), Н. Бхіндер (2020), Є. Громов (2020), Р. Монько (2021), Ю. Ненько у співавторстві з іншими дослідниками (Shevchenko et al, 2022), Н. Шумейко (2017) та ін. Науковці здійснили комплексний порівняльний аналіз систем підготовки у різних країнах, виокремлюючи прогресивні тенденції, як-от цифровізацію освітнього процесу, дуальну освіту та новітні методики викладання іноземних мов, і обґрунтовують доцільність їх імплементації в Україні.

Специфіку освітньої та мовної політики Естонської Республіки, а також її вплив на професійну підготовку фахівців, висвітлюють у своїх працях як вітчизняні (Озарчук, 2022; Вітман, 2006), так і естонські дослідники (Kibbermann, 2017; Laanemaa et al, 2023; Soler-Carbonell et al, 2017). У їхніх розвідках аналізуються виклики балансування між збереженням державної мови та впровадженням англійської мови викладання (EMI), а також досліджується ефективність інноваційних підходів (CLIL, тандем-метод) у професійній підготовці.

Водночас концептуальні засади іншомовної підготовки в Республіці Польща та трансформацію мовної освіти після 1989 року розкрито в науковому дискурсі українських та польських дослідників: Р. Монька (2021), І. Драги (2023), W. Cockiewicz (2013) та W. Miodunka (2013). Вони розглядають іншомовну підготовку як багатоаспектний процес розвитку комунікативних умінь, орієнтований на індивідуалізацію навчання та адаптацію здобувачів до умов міжнародної мобільності.

Попри значну кількість наукових розвідок, проблема системної адаптації професійної іншомовної підготовки майбутніх офіцерів цивільного захисту до викликів воєнного стану та вимог Механізму цивільного захисту ЄС залишається недостатньо вивченою і потребує детального аналізу передового досвіду країн-партнерів.

Особливої актуальності в умовах трансформації професійної освіти у ЗВО набуває підготовка фахівців цивільного захисту, які мають належним чином оперативно реагувати на ризики, спричинені бойовими діями, руйнуванням інфраструктури, радіаційними та хімічними загрозами, а також зростанням психологічної вразливості населення. Інноваційного досвіду фахівці цього профілю набувають від провідних країн ЄС, постійно контактуючи в різних формах іноземною мовою та беручи участь у різноманітних міжнародних подіях і науково-практичних заходах, як-от тренуваннях чи конференціях. До прикладу, під час II Міжнародної конференції “Цивільний захист в умовах війни” (15.04.2026, м. Львів) приділялася значна увага проблемам пошуку інноваційних підходів та імплементації кращих світових практик у вітчизняну систему ЦЗ, наприклад, перспективи інтеграції наземних роботизованих систем у сферу розмінування, особливості проведення повітряної радіаційної розвідки за допомогою БПЛА, застосування спеціальних технічних засобів деконтамінації транспорту в зонах бойових дій, популяризації знань з домедичної допомоги серед цивільного населення. Окремим блоком розглядалось залучення передового міжнародного досвіду, як-от: використання командно-штабних симуляцій для посилення координації у воєнний час, розроблення моделей управління громадськими укриттями на базі ІКТ, посилення підготовки фахівців та стимулювання міжгалузевих інновацій для протидії ХБРЯ загрозам (Цивільний захист в умовах війни, 2026). Усі ці теми актуалізують потребу щодо посилення уваги до професійної іншомовної підготовки фахівців цивільного захисту у відомчих ЗВО.

Метою статті є порівняльний аналіз мовної політики, організаційних моделей та інноваційних педагогічних технологій професійної іншомовної підготовки фахівців цивільного захисту в Естонській

Республіці та Республіці Польща, а також розроблення на цій основі обґрунтованих рекомендацій щодо імплементації їхнього передового досвіду в українську систему відомчої освіти в умовах воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- а) проаналізувати стратегічні підходи та організаційні моделі мовної підготовки офіцерів-рятувальників в Естонії та Польщі;
- б) систематизувати отримані дані за єдиними критеріями, виокремивши специфіку педагогічних технологій та обсяги мовної підготовки;
- в) розробити практичні рекомендації щодо модернізації іншомовної освіти у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою нашого дослідження слугують концептуальні положення професійної педагогіки щодо неперервної підготовки фахівців сектору безпеки та оборони в умовах євроінтеграції (Балендр, 2020), а також ключові нормативні документи Європейського простору вищої освіти. Професійна іншомовна підготовка розглядається нами як багатоаспектний і складний процес, що передбачає системну реалізацію комплексу дидактичних дій, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетентності як інтегральної складової професійної готовності фахівця цивільного захисту (Вовчата, 2019). Ураховуючи специфіку діяльності рятувальників, яка характеризується високим рівнем стресу, дефіцитом часу на прийняття управлінських рішень та необхідністю безпомилкового розуміння алгоритмів безпеки, іншомовна підготовка в цій галузі концептуально спирається на підхід вивчення англійської мови для спеціальних цілей (English for Specific Purposes – ESP). Як доводять дослідження (Громов, 2020; Шумейко, 2017), застосування концепції ESP дозволяє оптимізувати освітній процес шляхом фокусування на оволодінні вузькоспеціалізованою термінологією (зокрема у сферах хімічного, технічного та медичного порятунку) та моделюванні реаль-

них професійних комунікативних ситуацій. Фундаментальним теоретичним орієнтиром для синхронізації вітчизняної системи підготовки з європейською практикою є Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR), які визначають стандартизовані критерії володіння іноземною мовою. Відповідно до цих критеріїв, рівень автономного користувача (B2/B2+) розглядається як мінімально необхідний для забезпечення оперативної сумісності сил цивільного захисту різних країн під час транскордонних гуманітарних місій та координації дій у межах Механізму цивільного захисту ЄС (UCPM). Окрім того, теоретичне підґрунтя впровадження інновацій у мовну освіту майбутніх офіцерів-рятувальників базується на концепціях інтегрованого навчання. Серед них ключову роль відіграють предметно-мовне інтегроване навчання (Content and Language Integrated Learning – CLIL) та використання англійської як мови викладання фахових дисциплін (English as a Medium of Instruction – EMI). Ці педагогічні технології забезпечують подвійний ефект: вони сприяють глибокому засвоєнню спеціалізованого змісту та одночасному подоланню мовного бар'єра у здобувачів, що економить навчальний час і підвищує мотивацію до міжкультурної професійної взаємодії (Laanemaa et al, 2023).

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення поставленої мети та розв'язання окреслених завдань у процесі роботи було застосовано комплекс взаємопов'язаних теоретичних методів наукового пізнання. Провідним у нашому дослідженні слугував порівняльно-педагогічний метод, який дозволив зіставити освітні стратегії, стандарти та навчальні програми підготовки фахівців цивільного захисту в Республіці Польща та Естонській Республіці з вітчизняними практиками. Це дало змогу виявити спільні тенденції та прогресивні відмінності європейського досвіду, що є релевантними для умов України. Системний та структурно-функціональний методи було застосовано для вивчення організаційних моделей, ієрархії та функціонування спеціалізованих мовних центрів при європейських відомчих академіях. Завдяки цьому підходу іншомовна підготовка розглядалася не як ізольована дисципліна, а як інтеграль-

ний компонент цілісної системи професійної освіти рятувальників. За допомогою методів контент-аналізу та аналізу нормативних документів здійснено ґрунтовне опрацювання освітніх стандартів, стратегій національної безпеки, профільних законів (зокрема польського Закону “Про вищу освіту”, “Стратегії розвитку Естонської мови на 2021–2035 рр.”) та навчальних планів і програм провідних установ (Головної школи пожежної служби у Варшаві та Естонської академії внутрішньої безпеки). Дослідження здійснювалося на базі відкритих аналітичних матеріалів профільних європейських інституцій, публічних звітів та нормативної бази вітчизняних ЗВО цивільного захисту зі специфічними умовами навчання.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах інтеграції системи вищої та професійної освіти нашої держави до європейського освітнього простору цінним є вивчення подібних процесів у країнах-членах Європейського союзу (ЄС), зокрема у Естонській Республіці та Республіці Польща.

Дослідження естонського досвіду демонструє, що система професійної підготовки фахівців цивільного захисту в цій країні має чітку стратегічну спрямованість на інтеграцію в європейський безпековий простір та спирається на жорстку державну мовну політику (Іванишин, 2024). Після відновлення незалежності Естонія здійснила системний перехід від радянської моделі до європейських стандартів, що супроводжувалося цілеспрямованим витісненням російської мови з освітнього простору на користь естонської та англійської (Озарчук, 2022; Eurac Research, 2023). Згідно зі “Стратегією розвитку Естонської мови на 2021–2035 роки”, до 2035 року країна планує повністю перевести навчання у державних закладах на естонську мову, що розглядається як питання національної безпеки та збереження ідентичності (Government of Estonia, 2023).

Центральною інституційною платформою підготовки рятувальників є Естонська академія внутрішньої безпеки (EASS), у структурі якої функціонує Коледж Рятувальної служби. Мовна підготовка в Академії координується спеціалізованим Мовним центром, завдан-

ням якого є забезпечення рівня володіння англійською мовою на рівні B2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR). Академія вирізняється масштабним упровадженням інноваційних педагогічних інструментів. Зокрема, понад десять років тут успішно застосовується методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL), яка дозволяє вивчати фахові дисципліни англійською мовою (Laanemaa et al, 2023). Це не лише підвищує мотивацію здобувачів, а й сприяє економії навчального часу.

Для розвитку комунікативних навичок у багатонаціональному середовищі EASS використовує тандем-метод (tandem language learning) (Laanemaa et al, 2023). Цей підхід передбачає практичне позааудиторне вивчення мови у змішаних групах за участю курсантів поліції, рятувальників та медиків. Окрім того, естонська модель характеризується високим рівнем цифровізації: академія активно використовує віртуальні середовища навчання (системи XVR та ISEE) для моделювання критичних ситуацій в інтерактивному 3D-просторі. В освітньо-професійній програмі “Служба порятунку” бакалаврського рівня іноземна мова професійного спрямування виділена в окремий модуль, орієнтований на опанування спеціалізованої термінології та роботу з нормативними документами ЄС.

У Республіці Польща система фахової підготовки кадрів також глибоко інтегрована в європейський простір, проте має більш диференційовану структуру. Відповідно до Закону “Про вищу освіту”, польські заклади здобули широку автономію, що дозволило їм самостійно розробляти навчальні програми, орієнтуючись на міжнародні стандарти (Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r., 2005).

Ключову роль у підготовці офіцерського складу відіграє Головна школа пожежної служби (SGSP, нині – Akademia Pożarnicza) у Варшаві. Аналіз польських освітніх програм виявляє інтенсивний фокус на професійній іншомовній підготовці (ESP). Наприклад, бакалаврська програма “Порятунок, цивільний захист та гуманітарна допомога” передбачає вивчення іноземної мови обсягом 120 академічних годин (Szkoła Główna Służby Pożarniczej, 2023). Змістове наповнення цього курсу жорстко прив’язане до міжнародної діяльності: здобувачі ви-

вчають термінологію гуманітарних місій, фази кризового управління та структуру Національної системи порятунку та гасіння (KSRG). Ще більш показовою є програма неперервного магістерського навчання за напрямом “Інженерія безпеки”. Курс іноземної мови тут є надзвичайно інтенсивним і триває чотири семестри загальним обсягом 240 академічних годин. Метою курсу є досягнення рівня B2+ з виразною орієнтацією на ESP. Здобувачі глибоко опрацьовують специфічну лексику щодо фізики та хімії горіння, засобів гасіння та хімічного захисту. Іншомовна компетентність у польській системі розглядається як обов’язкова передумова для академічної мобільності (Erasmus+) та участі в міжнародних операціях. Тісна співпраця з українськими закладами освіти підтверджує відкритість польської моделі та її високу релевантність для модернізації вітчизняної системи цивільного захисту.

Проаналізований прогресивний досвід Естонської Республіки та Республіки Польща переконливо доводить, що в європейському освітньому просторі іншомовна підготовка фахівців цивільного захисту трансформувалася з базової гуманітарної дисципліни на стратегічний інструмент забезпечення оперативної сумісності та національної стійкості. Естонська модель інноваційної педагогічної та цифрової інтеграції (CLIL, віртуальні симуляції) у поєднанні з польською системою інтенсивної професійно орієнтованої мовної підготовки (ESP) формують цілісний орієнтир для вітчизняної вищої школи. Зважаючи на нагальну потребу імплементації стандартів Механізму ЦЗ ЄС та адаптації українських рятувальних підрозділів до безпрецедентних викликів воєнного стану, виникає об’єктивна необхідність екстраполювати ці європейські здобутки на національний ґрунт. З огляду на це, на основі синтезу розглянутих передових практик, вважаємо доцільним запропонувати рекомендації щодо модернізації мовної політики та оновлення архітектури професійної іншомовної підготовки у відомчих закладах вищої освіти України.

На загальнодержавному рівні варто оновити матеріально-технічну базу закладів освіти, зокрема шляхом впровадження симуляційних тренінгових комплексів та технологій віртуальної реально-

сті. Стратегічним пріоритетом ми визначаємо розроблення оновлених державних освітніх стандартів, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників та посилення партнерства в межах механізмів ЦЗ Європейського Союзу. Ці кроки мають супроводжуватися розробленням дієвих економічних і професійних стимулів для здобувачів, що є фундаментальною передумовою для системної інтеграції України до спільного європейського безпекового та освітнього простору.

На інституційному рівні ми зміщуємо фокус уваги на трансформацію освітнього середовища безпосередньо у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Спираючись на передовий європейський досвід, пропонуємо створювати спеціалізовані мовні навчально-методичні центри для поглибленої іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-рятувальників із застосуванням інноваційних підходів (наприклад, методики CLIL, тандемного навчання, кейс-стаді). Зв'язок традиційних педагогічних практик із комп'ютерним моделюванням та участю у спільних міжнародних навчаннях сформує у випускників комплексну професійну компетентність. Здобуті навички забезпечать їхню високу оперативну готовність до вільного оперування фаховою термінологією, роботи зі службовою англomовною документацією та ефективної координації дій у складі багатонаціональних команд під час місій під егідою ЄС, НАТО чи ООН.

З метою узагальнення отриманих даних та відповідно до визначених завдань дослідження, нами було систематизовано ключові параметри розглянутих освітніх систем за єдиними критеріями: мова викладання, організація навчання, обсяг мовної підготовки та можливості імплементації в Україні. Результати порівняльного аналізу відображено у таблиці.

Таблиця – Порівняльна характеристика моделей професійної іншомовної підготовки фахівців цивільного захисту

Критерії порівняння	Естонська модель (Естонська академія внутрішньої безпеки)	Польська модель (Головна школа пожежної служби)	Можливості імплементації в ЗВО України
Мова викладання	Англійська як засіб викладання фахових дисциплін (EMI)	Чіткий фокус на поглибленому вивченні англійської як мови для спеціальних цілей (ESP).	Поглиблення курсу ESP. Впровадження окремих фахових дисциплін англійською (EMI) у відомчих ЗВО України.
Організація навчання	Предметно-мовне інтегроване навчання (CLIL), тандем-метод у позааудиторний час, цифрові віртуальні симуляції (системи XVR).	Інтенсивні аудиторні заняття з ESP, фокус на лексиці кризового управління, програми академічної мобільності (Erasmus+).	Створення спеціалізованих мовних навчально-методичних центрів. Застосування тандем-методу під час спільних багатонаціональних навчань.
Обсяг мовної підготовки	Виокремлені спеціалізовані модулі, обов'язковий цільовий рівень B2 за загальноєвропейською шкалою CEFR.	Бакалаврат: 120 академічних годин. Магістратура: 240 академічних годин. Цільовий рівень: B2+.	Збільшення кредитів на вивчення професійної іноземної мови в магістратурі відомчих ЗВО до досягнення рівня B2/B2+.

5. ОБГОВОРЕННЯ

Отримані результати порівняльного аналізу переконливо доводять, що в європейському освітньому просторі іншомовна підготовка фахівців цивільного захисту трансформувалася з базової гуманітарної дисципліни на стратегічний інструмент забезпечення оперативної сумісності та національної стійкості. Порівнюючи виявлені нами тенденції з висновками інших дослідників (Балендр, 2020; Громов, 2020), ми підтверджуємо загальний тренд європейської освіти на вузькопрофільну спеціалізацію мовної підготовки у секторі безпеки. Зокрема, проаналізована естонська модель (із масштабним впровадженням CLIL та цифрових 3D-симуляцій) повністю узгоджується з результатами досліджень Laanemaa et al (2023), які довели високу ефективність контекстно-зануреного навчання для подолання комунікативного бар'єра. Практика залучення курсантів до спільного розв'язання кризових ситуацій у віртуальному середовищі XVR, використовуючи англійську як єдину мову спілкування (EMI), формує у них психологічну готовність до екстремальних умов роботи. Крім того, естонський досвід повної деокупації мовного простору та витіснення мови агресора з освітнього процесу (Озарчук, 2022), є фундаментальним орієнтиром для захисту від гібридних інформаційних атак у сучасних умовах. Натомість польський підхід робить ставку на безпрецедентний обсяг годин та глибоке вивчення ESP, що розширює висновки Драги (2023) щодо безумовної орієнтації польської системи на міжнародну мобільність. Наша робота доповнює ці дані акцентом саме на сфері цивільного захисту, де володіння специфічною термінологією (технологічний і хімічний захист) на рівні B2+ розглядається як питання збереження життя під час транскордонних місій. Упровадження цих моделей в Україні стикається з низкою об'єктивних викликів. По-перше, порівняно з магістерськими програмами польської Головної школи пожежної служби (240 академічних годин) (Szkoła Główna Służby Pożarniczej, 2023), обсяг кредитів на вивчення іноземної мови у вітчизняних відомчих ЗВО часто залишається недостатнім для вільного опанування фаховою лексикою. По-друге, інтеграція техно-

логічних рішень (на зразок естонських симуляційних центрів) потребує значних фінансових інвестицій у матеріально-технічну базу, що є ускладненим в умовах воєнного стану. Наукова новизна нашого дослідження полягає в тому, що європейський досвід мовної підготовки вперше комплексно спроектовано на реалії діяльності українських рятувальних підрозділів в умовах повномасштабної війни, де англійська мова стає інструментом координації дій із міжнародними донорами та військовими інституціями. Разом із тим, результати дослідження слід інтерпретувати з урахуванням його певних обмежень. Аналіз базувався переважно на вивченні нормативно-правової бази, освітніх програм та стратегій двох європейських країн, що не охоплює всього розмаїття міжнародних практик.

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження засвідчило, що в умовах повномасштабної війни система професійної підготовки фахівців цивільного захисту потребує глибокої трансформації, переходу від моделі реагування на мирні загрози до забезпечення комплексної національної стійкості. У цьому контексті іншомовна підготовка слугує не лише освітнім компонентом, а критично важливим інструментом міжнародної координації, транскордонної взаємодії та залучення зовнішньої підтримки.

Аналіз європейського досвіду довів, що мовна політика є невіддільною складовою сектору безпеки. Практика Польщі у протидії інформаційним загрозам та досвід Естонії щодо переведення системи ЦЗ виключно на державну та англійську мови демонструють, що мовний простір безпосередньо впливає на захист від гібридних атак та зміцнення державної ідентичності.

Для модернізації вітчизняної системи підготовки кадрів ЦЗ необхідно реалізувати комплекс заходів на макро- та мікрорівнях. На загальнодержавному рівні пріоритетом є оновлення освітніх стандартів та посилення інтеграції в механізми ЦЗ Європейського Союзу. На інституційному рівні у профільних ЗВО доцільно створювати спеціалізовані мовні центри, впроваджуючи інноваційні методики у синергії з симуляційними технологіями, що дозволить сформувати у здобувачів

здатність вільно оперувати фаховою термінологією та ефективно діяти у складі багатонаціональних місій ЄС, НАТО чи ООН.

Перспективи подальших досліджень полягають у аналізі потреб для практичної реалізації окресленої проблеми, а саме – розроблення онлайн курсів для вивчення професійної іноземної мови для фахівців ЦЗ в асинхронному режимі із застосуванням ІКТ.

7. КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автори заявляють про відсутність фактичного або потенційного конфлікту інтересів, який міг би вплинути на результати дослідження, їх інтерпретацію чи рішення щодо публікації статті.

8. ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У процесі підготовки та форматування цієї статті авторами частково використовувалися інструменти генеративного штучного інтелекту для коректури стилістики, оптимізації структури тексту та адаптації бібліографічних посилань до вимог стилю APA 7th edition без зміни авторського смислового навантаження дослідження. Автори беруть на себе повну відповідальність за кінцевий зміст та достовірність публікації.

Список використаних джерел

Балендр, А. В. (2020). Теоретичні і методичні основи професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах Європейського Союзу [Дисертація доктора педагогічних наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького]. <https://dspace.nadpsu.edu.ua/handle/123456789/1190>

Бхіндер, Н. В. (2020). Професійна підготовка прикордонників у вищих військових навчальних закладах Республіки Індія: теорія і практика. ТОВ “ТВОРИ”.

Вітман, К. (2006). Мовна політика Естонії: джерела і наслідки застосування. *Політичний менеджмент*, (4), 55–64. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ПоМе_2006_4_7

Вовчаста, Н. Я. (2019). Теоретичні і методичні засади професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту [Дисертація доктора педагогічних наук, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Язюна НАПН України]. https://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2019/diser_VOVCHASTA_pas.pdf

Громов, Є. В. (2020). Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах Польщі та Чехії [Дисертація доктора педагогічних наук, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського]. <https://uacademic.info/ua/document/0520U101492>

Драга, І. М. (2023). Організаційно-педагогічні засади вищої військової освіти в Республіці Польща [Дисертація доктора філософії, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка]. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15961>

Іванишин, Н. Л. (2024). Основні напрями освітньої політики Естонії. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*, 1(12), 130–140. <https://doi.org/10.32755/sjeducation.2024.01.130>

Монько, Р. М. (2021). Система підготовки майбутнього вчителя техніки та інформатики у Республіці Польща [Дисертація кандидата педагогічних наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка]. http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18092/1/dis_Monjko.pdf

Озарчук, І. (2022). Іншомовна освіта країн Прибалтики. *Нова педагогічна думка*, 111(3), 68–73. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2022-111-3-68-73>

Цивільний захист в умовах війни: Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15 квітня 2026 р.). (2026). ЛДУБЖД. <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17719/1/%20%20%281%29%20%283%29.pdf>

Шумейко, Н. В. (2017). Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини [Дисертація кандидата педагогічних наук, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України]. https://www.rshu.edu.ua/images/afto/400_1.pdf

Cockiewicz, W. (2013). Jak uporządkować terminologiczny chaos w glottodydaktyce i po co? *LingVaria*, 8(1), 201–213. <https://doi.org/10.12797/LV.08.2013.15.17>

Eurac Research. (2023). The closure of Russian schools in Estonia: Education reform or forced assimilation? <https://www.eurac.edu/en/blogs/eureka/the-closure-of-russian-schools-in-estonia-education-reform-or-forced-assimilation>

Gurevych, R., Koval, M., Lytvyn, A., Kusi, M., & Opushko, N. (2025). Ensuring safe learning in institutions with specific conditions during wartime in Ukraine: From global practices to a contextualized model. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 17(2), 102–125. <https://doi.org/10.18662/rrem/17.2/975>

Kibbermann, K. (2017). Responses to the internationalisation of higher education in language policies of Estonia and Latvia. *Estonian Papers in Applied Linguistics*, 8(1), 97–113. <https://doi.org/10.12697/jeful.2017.8.1.06>

Laanemaa, E., Hatšaturjan, A., Kibar, T., Piirsalu, S., & Kuzmina, O. (2023). The experience of using tandem language learning in professional higher education. Proceedings of the Innovation in Language Learning, 16th Edition. https://conference.pixel-online.net/library_scheda.php?id_abs=6179

Miodunka, W. (2013). O definiowaniu języków ojczystego i obcego oraz o „terminologicznym chaosie” w glottodydaktyce – polemicznie. *LingVaria*, 8(2), 275–283. <https://doi.org/10.12797/LV.08.2013.16.17>

Soler-Carbonell, J., Saarinen, T., & Kibbermann, K. (2017). Multilayered perspectives on language policy in higher education: Finland, Estonia, and Latvia in comparison. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 38(4), 301–314. <https://doi.org/10.1080/01434632.2016.1198356>

Shevchenko, O., Tkachenko, V., Tkachenko, K., & Nenka, Y. (2022). Communication barriers in emergency remote education. *Revista Brasileira de Educação do Campo*, 7, Article e14210. <https://doi.org/10.20873/uft.rbec.e14210>

Szkoła Główna Służby Pożarniczej. (2023). Program studiów: kierunek: ratownictwo, ochrona ludności i pomoc humanitarna (studia stacjonarne pierwszego stopnia). SGSP.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Dziennik Ustaw, Nr 164, Poz. 1365. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20051641365>

Rudenko L., Ivanyshyn N. PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF CIVIL PROTECTION SPECIALISTS IN THE CONTEXT OF WARTIME CHALLENGES

Global security challenges and the full-scale war in Ukraine necessitate an urgent transformation of the civil protection specialist training system

and the enhancement of their foreign language communication. Ukraine's integration into the EU Civil Protection Mechanism transforms foreign language into a strategic tool for interoperability. The purpose of the article is a comparative analysis of language policy, organizational models, and innovative technologies of professional foreign language training for civil protection specialists in the Republic of Estonia and the Republic of Poland to adapt their advanced experience in Ukraine. To achieve the set goal, the following methods were used: comparative-pedagogical, systemic, structural-functional analysis, as well as content analysis of regulatory documents and current educational programs. The results of the study show that advanced European experience relies on two leading effective models. It was established that the Estonian organizational model (based on the Academy of Security Sciences) ensures high efficiency of foreign language integration through Content and Language Integrated Learning (CLIL), tandem language learning, and English as a Medium of Instruction (EMI) involving digital virtual 3D simulators (XVR). At the same time, the Polish model (exemplified by the Main School of Fire Service) focuses on the intensive study of English for Specific Purposes (ESP) totaling up to 240 academic hours with a clear target level of B2+. The scientific novelty of the study lies in the comprehensive comparison of European models of professional foreign language training in the security sector and the substantiation of organizational and pedagogical conditions for their adaptation to the needs of domestic higher education institutions with specific training conditions during martial law. The practical significance of the obtained results lies in the possibility of using the proposed recommendations when updating educational and professional programs, creating specialized language educational and methodological centers, and improving the professional communicative competencies of future rescuers. It is concluded that the modernization of foreign language training, provided its systemic and pedagogically justified implementation, is a critical condition for forming the psychological and practical readiness of civil protection officers to operate within multinational EU and NATO missions, as well as an effective tool for protection against hybrid information attacks.

Keywords: institutions of higher education with specific academic conditions; civil protection experts; professional training; foreign language training; martial law; Poland; Estonia; Ukraine.

References

Balendr, A. V. (2020). *Teoretychni i metodychni osnovy profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv z okhorony kordonu v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu* [Theoretical and methodological foundations of professional training of border guard specialists in the countries of the European Union] [Doctoral dissertation, Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine]. <https://dspace.nadpsu.edu.ua/handle/123456789/1190> [in Ukrainian].

Bhinder, N. V. (2020). *Profesiina pidhotovka prykordonnykiv u vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladakh Respubliki Indiia: Teoriia i praktyka* [Professional training of border guards in higher military educational institutions of the Republic of India: Theory and practice]. TVORY. [in Ukrainian].

Cockiewicz, W. (2013). Jak uporządkować terminologiczny chaos w glottodydaktyce i po co? *LingVaria*, 8(1), 201–213. <https://doi.org/10.12797/LV.08.2013.15.17> [in Polish].

Draha, I. M. (2023). *Orhanizatsiyno-pedahohichni zasady vyshchoi viiskovoi osvity v Respublitsi Polshcha* [Organizational and pedagogical principles of higher military education in the Republic of Poland] [Doctoral dissertation, Makarenko Sumy State Pedagogical University]. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15961> [in Ukrainian].

Eurac Research. (2023). The closure of Russian schools in Estonia: Education reform or forced assimilation? <https://www.eurac.edu/en/blogs/eureka/the-closure-of-russian-schools-in-estonia-education-reform-or-forced-assimilation> [in English].

Gurevych, R., Koval, M., Lytvyn, A., Kusi, M., & Opushko, N. (2025). Ensuring safe learning in institutions with specific conditions during wartime in Ukraine: From global practices to a contextualized model. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 17(2), 102–125. <https://doi.org/10.18662/rrem/17.2/975> [in English].

Hromov, Ye. V. (2020). *Teoretychni i metodychni zasady inshomovnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv nefilolohichnykh spetsialnostei u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Polshchi ta Chekhii* [Theoretical and methodological principles of foreign language training of future teachers of non-philological specialties in higher educational institutions of Poland and the Czech Republic] [Doctoral dissertation, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University]. <https://uacademic.info/ua/document/0520U101492> [in Ukrainian].

Ivanyshyn, N. L. (2024). Osnovni napriamy osvitnoi polityky Estonii [Main directions of Estonian educational policy]. *Scientific Bulletin of Sivershchyna. Series: Education. Social and Behavioral Sciences*, 1(12), 130–140. <https://doi.org/10.32755/sjeducation.2024.01.130> [in Ukrainian].

Kibbermann, K. (2017). Responses to the internationalisation of higher education in language policies of Estonia and Latvia. *Estonian Papers in Applied Linguistics*, 8(1), 97–113. <https://doi.org/10.12697/jeful.2017.8.1.06> [in English].

Laanemaa, E., Hatšaturjan, A., Kibar, T., Piirsalu, S., & Kuzmina, O. (2023). The experience of using tandem language learning in professional higher education. *Proceedings of the Innovation in Language Learning, 16th Edition*. https://conference.pixel-online.net/library_scheda.php?id_abs=6179 [in English].

Miodunka, W. (2013). O definiowaniu języków ojczystego i obcego oraz o „terminologicznym chaosie” w glottodydaktyce – polemicznie. *LingVaria*, 8(2), 275–283. <https://doi.org/10.12797/LV.08.2013.16.17> [in Polish].

Monko, R. M. (2021). *Systema pidhotovky maibutnoho vchytelia tekhniky ta informatyky u Respublitsi Polshcha* [System of training future teachers of technology and informatics in the Republic of Poland] [Candidate's dissertation, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University]. http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18092/1/dis_Monjko.pdf [in Ukrainian].

Ozarchuk, I. (2022). Inshomovna osvita krain Prybaltyky [Foreign language education in the Baltic states]. *New Pedagogical Thought*, 111(3), 68–73. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2022-111-3-68-73> [in Ukrainian].

Shumeiko, N. V. (2017). *Profesiynna inshomovna pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv humanitarnoho profilu v universytetakh Slovachchyny* [Professional foreign language training of future specialists in humanities in universities of Slovakia] [Candidate's dissertation, Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine]. https://www.rshu.edu.ua/images/afto/400_1.pdf [in Ukrainian].

Tsyvilnyi zakhyst v umovakh viiny: Zbirnyk tez dopovidei II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Lviv, 15 kvitnia 2026 r.) [Civil protection under conditions of war: Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference (Lviv, April 15, 2026)]. (2026). Lviv State University of Life Safety. <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17719/1/%20%20%281%29%20%283%29.pdf> [in Ukrainian].

Shevchenko, O., Tkachenko, V., Tkachenko, K., & Nenko, Y. (2022). Communication barriers in emergency remote education. *Revista Brasileira de*

Educação do Campo, 7, Article e14210. <https://doi.org/10.20873/uft.rbec.e14210> [in English].

Soler-Carbonell, J., Saarinen, T., & Kibbermann, K. (2017). Multilayered perspectives on language policy in higher education: Finland, Estonia, and Latvia in comparison. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 38(4), 301–314. <https://doi.org/10.1080/01434632.2016.1198356> [in English].

Szkoła Główna Służby Pożarniczej. (2023). Program studiów: kierunek: ratownictwo, ochrona ludności i pomoc humanitarna (studia stacjonarne pierwszego stopnia). SGSP. [in Polish].

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Dziennik Ustaw, Nr 164, Poz. 1365. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20051641365> [in Polish].

Vitman, K. (2006). Movna polityka Estonii: Dzherela i naslidky zastosuvannia [Estonian language policy: Sources and consequences of implementation]. *Political Management*, (4), 55–64. http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2006_4_7 [in Ukrainian].

Vovchasta, N. Ya. (2019). *Teoretychni i metodychni zasady profesiinoi inshomovnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv tsyvilnoho zakhystu* [Theoretical and methodological principles of professional foreign language training of future civil protection specialists] [Doctoral dissertation, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine]. https://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2019/diser_VOVCHASTA_pas.pdf [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 25.06.2026

Дата прийняття до публікації: 13.08.2026

Дата публікації: 29.09.2026

